

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

۱. عقاید؛ شناخت خداوند (وجود، صفات و افعال)
۲. اخلاق؛ مکارم اخلاق؛ تزکیه و تهذیب نفس

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: یوسف

برای ترس از هر چیز دلیلی وجود دارد. به عنوان مثال، ترس از حیوان درنده به این دلیل است که جان انسان را به خطر می‌اندازد. لطفاً بفرمایید که «ترس از خداوند» به چه دلیل است؟ آیا ترس از ذات اوست یا از صفات او؟ با توجه به اینکه او عادل است و ظلم نمی‌کند و حکیم است و کار عبث نمی‌کند و به عبارتی بدون حکمت ضرری از او به کسی نمی‌رسد. پس چرا باید از او ترسید؟ آیا می‌توان گفت که این ترس در حقیقت از اعمال خود ماست، یا خود کبریا و عظمت خداوند ذاتاً ترسناک است؟ آیا می‌توان خوف را به نوعی همان خشوع در برابر خداوند دانست؟

خداوند به وقت و قوت شما برکت دهد.

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۳/۱/۲۹

ترس از خدا که «تقوا» نامیده می‌شود، از «معرفت» و «ذکر» او نشأت می‌گیرد و در ترس از ۸ چیز مصداق می‌یابد:

۱. ترس از مقام خدا

مقام خدا به ذات خود ترس‌آور است؛ چراکه بی‌نهایت عظیم است و عقل چون به آن التفات پیدا می‌کند، خواه ناخواه ترسان می‌شود و این معنای سخن اوست که فرموده است: ﴿هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى﴾؛ «او شایسته است که از او ترسیده شود». به بیان دیگر، هر کس جلال و عظمت خداوند را تعقل کند، از ترس او لبریز می‌شود؛ چراکه جلال و عظمت او فراتر از حد تصور است

و برای موجود کوچک و ضعیفی چون انسان، طبیعی است که از او بترسد و این ترسی است که او را در برابرش خاشع می‌کند و به عبادتش وا می‌دارد؛ چنانکه فرموده است: **«وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ»**^۱؛ «و برای هر کس که از مقام پروردگارش بترسد، دو بهشت است» و فرموده است: **«وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ»**^۲؛ «و هر کس که از مقام پروردگارش بترسد و نفس را از خواهش بازدارد، بهشت جایگاه اوست». تنها کسانی از مقام خداوند نمی‌ترسند که آن را درک نکرده‌اند؛ چنانکه فرموده است: **«مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ»**^۳؛ «خداوند را چنانکه سزاوار است نشناخته‌اند»، و گرنه چگونه می‌توانند از مقام او نترسند؟! هر چند عدم شناخت او نیز، هرگاه مغفول نباشد، ترس‌آور است؛ زیرا دقیقاً معلوم نیست که چه می‌خواهد و چه می‌کند؛ چنانکه فرموده است: **«يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا»**^۴؛ «او چیزی که پیش رو دارند و پشت سر گذاشته‌اند را می‌داند و آنان از او شناخت کامل پیدا نمی‌کنند» و فرموده است: **«وَيَذَّأ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ»**^۵؛ «و برای آنان از خداوند چیزی آشکار می‌شود که هرگز گمان نمی‌کردند»!

۲. ترس از علم خدا

چیز دیگری که ترس‌آور است، علم خداست؛ چراکه هیچ چیز از او پوشیده نمی‌ماند، در حالی که انسان پر از پندارها، گفتارها و کردارهای نادرست است و این یعنی همه‌ی آن‌ها در محضر خدا واقع می‌شود؛ چنانکه فرموده است: **«اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ»**^۶؛ «از خدا بترسید و بدانید که خدا به هر چیزی داناست» و فرموده است: **«وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ»**^۷؛ «و بدانید که خدا هر چه در نفس‌های شماست را می‌داند، پس از او حذر کنید» و فرموده است: **«يَعْلَمُ سِرُّكُمْ وَجَهْرُكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ»**^۸؛ «پنهان و آشکارتان را می‌داند و می‌داند که چه چیزی کسب می‌کنید» و فرموده است: **«وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى»**^۹؛ «و اگر سخن را آشکار گویی، او زمزمه و پنهان‌تر را می‌داند» و فرموده است: **«يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ»**^{۱۰}؛ «چشم‌های خائن و چیزی که سینه‌ها پنهان می‌کنند را می‌داند»

۱. الزحمن / ۴۶

۲. النازعات / ۴۰-۴۱

۳. الأنعام / ۹۱

۴. طه / ۱۱۰

۵. الزمر / ۴۷

۶. البقرة / ۲۳۱

۷. البقرة / ۲۳۵

۸. الأنعام / ۳

۹. طه / ۷

۱۰. غافر / ۱۹

و فرموده است: «وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ»؛^۱ «و اگر (گناهانتان را) می پوشانیدید برای این نبود که مبادا گوش ها و چشم ها و پوست های تان بر ضدتان شهادت دهند، بل گمان می کردید که خداوند بسیاری از آنچه انجام می دهید را نمی داند» و فرموده است: «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»؛^۲ «آیا ندیدی که خداوند هر چه در آسمان ها و هر چه در زمین است را می داند؟ هیچ نجوایی میان سه نفر نیست مگر اینکه او چهارمی آن هاست و نه میان پنج نفر مگر اینکه او ششمی آن هاست و نه میان کمتر یا بیشتر مگر اینکه او با آن هاست هر جایی که باشند، سپس در روز قیامت آن ها را از کاری که انجام دادند آگاه می کند» و فرموده است: «يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا»؛^۳ «از مردم پنهان می دارند و از خدا پنهان نمی دارند و او با آنان است هنگامی که در پنهان سخنانی که نمی پسندد را بر زبان می آورند و خداوند به کاری که می کنند احاطه دارد» و فرموده است: «أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونْ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَّا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ»؛^۴ «آگاه باشید که آن ها سینه هاشان را به هم نزدیک می کنند تا از او پنهان دارند، آگاه باشید که وقتی جامه هاشان را بر سر می کشند، او چیزی که پنهان می دارند و چیزی که آشکار می سازند را می داند، او به درون سینه ها آگاه است» و فرموده است: «وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَتَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ»؛^۵ «و ما انسان را آفریده ایم و چیزی که نفسش به آن وسوسه می کند را می دانیم و ما به او از رگ گردنش نزدیک تریم» و فرموده است: «أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى»؛^۶ «آیا ندانسته است که خدا می بیند؟!»

۳. ترس از قدرت خدا

چیز دیگری که ترس آور است، قدرت خداست؛ زیرا او قادر است که در هر لحظه انسان را به سبب هر یک از گناهانش نابود کند و برای انسان هیچ پناهگاه یا محافظی در برابر او وجود ندارد؛

۱. فصلت / ۲۲

۲. المجادلة / ۷

۳. النساء / ۱۰۸

۴. هود / ۵

۵. ق / ۱۶

۶. العلق / ۱۴

چنانکه فرموده است: «أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْبَنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ»؛^۱ آیا برای کسانی که زمین را پس از اهلش به ارث می‌برند آشکار نشده است که اگر بخواهیم آنان را به سبب گناهانشان هلاک می‌سازیم؟! و فرموده است: «أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ»؛^۲ آیا در زمین سیر نکردند تا ببینند که عاقبت گذشتگانشان چه بود؟ آنان از اینان نیرومندتر بودند و آثار بیشتری در زمین داشتند، پس خداوند آنان را به سبب گناهانشان گرفت و برایشان هیچ محافظی در برابر خداوند وجود نداشت» و فرموده است: «أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا»؛^۳ آیا در زمین سیر نکردند تا ببینند که عاقبت گذشتگانشان چه بود؟ در حالی که آنان از اینان نیرومندتر بودند و هیچ چیز در آسمان‌ها یا زمین نیست که بتواند خداوند را عاجز کند، او بسیار دانا و تواناست» و فرموده است: «قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْضِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ»؛^۴ «بگو او قادر است که بر شما عذابی از بالای‌تان یا از زیر پاهای‌تان برانگیزد یا شما را چند دسته کند و جنگ برخی‌تان را به برخی دیگر بچشاند»، بل او قادر است که در هر لحظه انسان را بدون سبب نابود کند، یا آسیب برساند، یا از برخی نعمت‌های خود محروم گرداند؛ چراکه او را بدون حق یا عوضی از جانب او آفریده است و نیازی به حفظ او ندارد و در هر صورت، حجتی برای او نیست؛ چنانکه فرموده است: «قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا»؛^۵ «بگو چه کسی شما را از خداوند حفظ می‌کند اگر برای شما گزندی بخواهد؟!» و فرموده است: «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا»؛^۶ «اگر بخواهد شما را می‌برد ای مردم و کسان دیگری را می‌آورد و خداوند بر این کار تواناست» و فرموده است: «وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»؛^۷ «و اگر خداوند بخواهد، شنوایی و بینایی‌شان را می‌برد؛ چراکه خداوند بر هر کاری تواناست» و فرموده است: «قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَمْ لَا تَسْمَعُونَ»

۱. الأعراف / ۱۰۰
۲. غافر / ۲۱
۳. فاطر / ۴۴
۴. الأنعام / ۶۵
۵. الأحزاب / ۱۷
۶. النساء / ۱۳۳
۷. البقرة / ۲۰

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ^۱؛ «بگو به نظرتان اگر خداوند شب را برایتان همیشگی تا روز قیامت قرار دهد، کدامین خدا جز او وجود دارد که برایتان روشنایی بیاورد؟ آیا گوش نمی‌دهید؟! بگو به نظرتان اگر خداوند روز را برایتان همیشگی تا روز قیامت قرار دهد، کدامین خدا جز او وجود دارد که برایتان شبی بیاورد که در آن بیاسایید؟! آیا نمی‌بینید؟!» و فرموده است: «أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا^۲؛ «آیا پس ایمن هستید از اینکه شما را در خاک فرو برد یا بر شما توفانی از شن بفرستد و آن گاه پشتیبانی برای خود نیابید؟!» و فرموده است: «وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا^۳؛ «و هیچ سرزمینی نیست مگر اینکه ما آن را پیش از روز قیامت هلاک می‌کنیم یا عذابی شدید می‌کنیم، این در کتاب نوشته شده است» و فرموده است: «وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لِقَادِرُونَ^۴؛ «و از آسمان آبی به اندازه نازل کردیم، پس آن را در زمین ساکن نمودیم و ما به از بین بردن آن قادر هستیم» و فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ^۵؛ «خداوند هر کاری که بخواهد انجام می‌دهد» و فرموده است: «لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ^۶؛ «از کاری که انجام می‌دهد سؤال نمی‌شود». آیا این‌ها ترسناک نیست؟! به راستی که ترسناک است!

۴. ترس از عدل خدا

چیز دیگری که ترس‌آور است، عدل خداست؛ چراکه هیچ انسانی، هر اندازه صالح باشد، در پیشگاه خدا بدون گناه نیست؛ چنانکه فرموده است: «فَلَا تَزْكُوا أَنْفُسَكُمْ^۷؛ «خودتان را بدون گناه نشمارید» و هر گناهی، هر اندازه کوچک باشد، قابل مجازات است و با این حساب، همه‌ی انسان‌ها مستحق عذاب خدا هستند؛ چنانکه فرموده است: «وَلَوْ يُوَاحِدُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ^۸؛ «و اگر خداوند مردم را به سبب ظلمشان می‌گرفت، هیچ جنبنده‌ای بر زمین باقی نمی‌گذاشت» و روشن است که آمرزش هیچ گناهکاری بر او واجب نیست و از این رو،

۱. القصص / ۷۱-۷۲
۲. الإسراء / ۶۸
۳. الإسراء / ۵۸
۴. المؤمنون / ۱۸
۵. الحج / ۱۴
۶. الأنبياء / ۲۳
۷. النجم / ۳۲
۸. النحل / ۶۱

فرموده است: «يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ»^۱؛ «هر کس را بخواهد عذاب می‌کند و هر کس را بخواهد می‌آمرزد» و فرموده است: «عَذَابِي أَصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ»^۲؛ «عذابم را به هر کس که بخواهم می‌رسانم». با این حساب، برای هلاکت هر کس همین بس که خداوند با او به عدالت رفتار کند؛ زیرا کیست که حق خداوند را تماماً ادا کرده باشد؟! چنانکه فرموده است: «إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ»^۳؛ «اگر نعمت خداوند را بشمارید آن را احصا نخواهید کرد، به راستی که انسان ستمکاری ناسپاس است» و فرموده است: «قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا»^۴؛ «بگو پس چه کسی جلوی خداوند را خواهد گرفت اگر بخواهد که مسیح پسر مریم و مادرش و همه‌ی کسانی که در زمین هستند را هلاک گرداند؟! «بیهوده نیست که اولیاء خداوند دعا می‌کردند: «رَبَّنَا، عَامِلْنَا بِفَضْلِكَ، وَلَا تُعَامِلْنَا بِعَذْلِكَ»؛ «خدا! با ما به فضل خود رفتار کن و به عدل خود رفتار نکن»؛ چراکه در میزان عدل، هیچ کس استحقاق بهشت را ندارد و یک لحظه غفلت برای ورود هر کس به دوزخ کافی است، بلکه در گفتاری از علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی آمده است: «لَيَنْبَغِي لِمَنْ يَذْكُرُ اسْمَ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ أَنْ يُضْرَبَ عُنُقُهُ، وَلَكِنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَى عَنْهُ»؛ «کسی که نام خداوند را بدون وضو می‌برد سزاوار است که گردنش زده شود، ولی خداوند او را بخشیده است»!

۵. ترس از حساب خدا

چیز دیگری که ترس‌آور است، حساب خداست؛ چراکه مبتنی بر علم و عدل اوست و گذشت که علم و عدل او ترس‌آور است؛ چنانکه فرموده است: «إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»^۵؛ «اگر چیزی که در نفس‌هاتان است را آشکار کنید یا پنهان دارید، خداوند از شما درباره‌اش حساب می‌کشد، پس هر کس را بخواهد می‌آمرزد و هر کس را بخواهد عذاب می‌کند و خداوند بر هر کاری تواناست» و فرموده است: «وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ»^۶؛ «و ترازوهای عدالت را برای روز قیامت می‌گذاریم، پس به احدی ظلم نمی‌شود و اگر (عمل او) به اندازه‌ی دانه‌ی خردلی باشد، آن را می‌آوریم

۱. المائدة / ۴۰

۲. الأعراف / ۱۵۶

۳. ابراهیم / ۳۴

۴. المائدة / ۱۷

۵. البقرة / ۲۸۴

۶. الأنبياء / ۴۷

و ما به عنوان حسابرس کافی هستیم» و فرموده است: **﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا﴾** **أَخْصَاءَ اللَّهِ وَنُسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ**^۱؛ «روزی که خداوند همه‌ی آنان را مبعوث می‌کند، پس به کاری که انجام داده‌اند آگاهشان می‌سازد، خداوند احصائش کرده و آنان فراموشش کرده‌اند و خداوند به هر چیزی گواه است». به راستی کسی که می‌داند چه گناہانی از او سر زده است، چگونه می‌تواند از حسابرسی خداوند نترسد؟! در حالی که حسابرسی او بسیار کامل و دقیق و در عین حال، سریع است؛ چنانکه فرموده است: **﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾**^۲؛ «و کتاب (اعمال) گذاشته می‌شود، پس گناهکاران را می‌بینی که از چیزی که در آن است هراسانند و می‌گویند: ای وای بر ما! این چه کتابی است که هیچ چیز کوچک یا بزرگی را باقی نگذاشته مگر اینکه احصا کرده است؟! و هر کاری که کرده‌اند را حاضر می‌یابند و پروردگارت به هیچ کس ظلم نمی‌کند» و فرموده است: **﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَقَرٌّ﴾**^۳؛ «و هر کاری که انجام داده‌اند در کتاب‌هایی است و هر چیز کوچک و بزرگی نوشته شده است» و فرموده است: **﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَّةً وَلَمْ أُدْرِ مَا حِسَابِيَّةً﴾**^۴؛ «و اما کسی که کتاب اعمالش به دست چپش داده می‌شود، می‌گوید: ای کاش کتاب اعمالم به من داده نمی‌شد و نمی‌دانستم که حسابم چگونه است» و فرموده است: **﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾**^۵؛ «تا خداوند هر کس را به سزای کاری که انجام داده است برساند، خداوند زود به حساب می‌رسد». وانگهی هر چه مسؤولیت کسی در دنیا بیشتر باشد، حساب او در آخرت سخت‌تر است و ترس بیشتری را اقتضا می‌کند. از این رو، خداوند در وصف پرهیزکاران فرموده است: **﴿يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ﴾**^۶؛ «از سختی حساب می‌ترسند» و سختی حساب، مذاقه و سؤال بیشتر است.

۶. ترس از عذاب خدا

چیز دیگری که ترس‌آور است، عذاب خداست؛ چنانکه فرموده است: **﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾**^۷؛ «بی‌گمان عذاب پروردگارت سزاوار ترس است» و فرموده است:

۱. المجادلة / ۶
۲. الکهف / ۴۹
۳. القمر / ۵۲-۵۳
۴. الحاقة / ۲۵-۲۶
۵. ابراهیم / ۵۱
۶. الزعد / ۲۱
۷. الإسراء / ۵۷

﴿ذَلِكَ يَخَوْفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ﴾^۱؛ «آن چیزی است که خداوند با آن بندگان را می ترساند»؛ چراکه ﴿شَدِيدٌ﴾^۲، ﴿أَلِيمٌ﴾^۳، ﴿عَظِيمٌ﴾^۴، ﴿غَلِيظٌ﴾^۵، ﴿بَيْسٌ﴾^۶، ﴿مُهَيِّنٌ﴾^۷، ﴿مُقِيمٌ﴾^۸، ﴿وَاصِبٌ﴾^۹ و ﴿مُسْتَقَرٌّ﴾^{۱۰} است و ﴿أَشَدُّ الْعَذَابِ﴾^{۱۱} و ﴿الْعَذَابُ الْأَكْبَرُ﴾^{۱۲} و ﴿عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ﴾^{۱۳} توصیف شده است و هیچ کس، هر اندازه صالح باشد، از آن در امان نیست؛ چنانکه فرموده است: ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ﴾^{۱۴}؛ «هیچ کس از عذاب پروردگارشان در امان نیست»، چه در دنیا و چه در آخرت؛ چنانکه فرموده است: ﴿لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ﴾^{۱۵}؛ «برای آنان عذابی در زندگی دنیا است و البته عذاب آخرت سخت تر است» و آن عذابی است که انسان حاضر است همه کس و همه چیز خود را بدهد تا از آن رهایی یابد؛ چنانکه فرموده است: ﴿يُودُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ بِنَبِيٍّ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ﴾^{۱۶}؛ «گناهکار آرزو می کند که کاش برای رهایی از عذاب آن روز، فرزندان را و همسرش و برادرش را و خویشاوندانی که از او حمایت می کردند را و همه ی کسانی که در زمین هستند را فدا کند» و فرموده است: ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^{۱۷}؛ «و اگر همه ی آنچه در زمین است و برابر با آن بر رویش برای کسانی بود که ظلم کرده اند آن را فدا می کردند تا از سختی عذاب در روز قیامت رهایی یابند» و فرموده است: ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُعَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾^{۱۸}؛ «ما برای ظالمان آتشی آماده کرده ایم که بر آنان خیمه می زند و اگر فریاد سر دهند با آبی چون فلز مذاب به فریادشان رسیده می شود که روی هاشان را بریان می کند،

۱. الزمر / ۱۶
۲. آل عمران / ۴
۳. البقرة / ۱۰
۴. البقرة / ۷
۵. ابراهيم / ۱۷
۶. الأعراف / ۱۶۵
۷. البقرة / ۹۰
۸. المائدة / ۳۷
۹. الصافات / ۹
۱۰. القمر / ۳۸
۱۱. البقرة / ۸۵
۱۲. الغاشية / ۲۴
۱۳. النحل / ۸۸
۱۴. المعارج / ۲۸
۱۵. الزعد / ۳۴
۱۶. المعارج / ۱۱-۱۴
۱۷. الزمر / ۴۷
۱۸. الكهف / ۲۹

بد نوشیدنی و بد منزل گاهی است» و فرموده است: «مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ ﴿۱﴾ يَنْجَرُّهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿۲﴾؛ «پشت سر او جهنم است و از آبی چرکین نوشانده می شود، آن را می آشامد و به سختی فرو می برد و مرگ از هر طرف به سراغش می آید، ولی نمی میرد و پشت سرش عذابی غلیظ است» و فرموده است: «فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿۳﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿۴﴾ وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ ﴿۵﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿۶﴾؛ «پس کسانی که کافر شدند، برایشان جامه ای از آتش بریده می شود و بر سرشان آب سوزان ریخته می شود که چیزی که درونشان است و پوست هاشان با آن ذوب می شود و برایشان گرزهایی از آهن است، هر بار که می خواهند از یک اندوه در آن بیرون آیند، به آن باز گردانده می شوند و (به آنان گفته می شود): عذاب حریق را بچشید» و فرموده است: «كُلَّمَا نَضَجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ﴿۷﴾؛ «هر بار که پوست هاشان پخته می شود، پوست های دیگری بر آنان می رویانیم تا عذاب را بچشند» و فرموده است: «يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿۸﴾؛ «روزی که با صورت در آتش کشیده می شوند و (به آنان گفته می شود): رسیدن به سقر را بچشید» و فرموده است: «لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يَقْضَىٰ عَنْهُمْ فِيمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ﴿۹﴾ وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿۱۰﴾؛ «برای آنان آتش جهنم است، نه گذاشته می شود که بمیرند و نه از عذابش کاسته می شود، این گونه هر ناسپاسی را کیفر می دهیم و آنان در آن ضجه می زنند که خدایا! ما را بیرون آور تا کار خوبی جز آنچه می کردیم انجام دهیم، آیا به شما به اندازه ای عمر ندادیم که هر کس می خواهد متذکر شود در آن متذکر می شود و بیم دهنده به سوی تان نیامد؟! پس بچشید که برای ظالمان هیچ یآوری نیست». این به راستی که ترسناک است، ولی از آن ترسناک تر خشم و بی اعتنائی خداست که به هر امیدی برای نجات پایان می دهد؛ چنانکه فرموده است: «لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۱۱﴾؛ «خداوند در روز قیامت با آنان سخن نمی گوید و به آنان نمی نگرد و آنان را پاک نمی کند و برایشان عذابی دردناک است»

۱. ابراهیم / ۱۶-۱۷

۲. الحج / ۱۹-۲۲

۳. النساء / ۵۶

۴. القمر / ۴۸

۵. فاطر / ۳۶-۳۷

۶. آل عمران / ۷۷

و فرموده است: **«قَالَ احْسَبُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُون»**^۱؛ «می‌فرماید: گم شوید و با من سخن نگویند» و فرموده است: **«وَإِذَا أَلْقَا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٤﴾ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا﴾**^۲؛ «و چون به جای تنگی از آن افکنده می‌شوند در حالی که به زنجیر کشیده شده‌اند، آن هنگام واویلا سر می‌دهند! (پس به آنان می‌گوییم: امروز یک بار واویلا سر ندهید، بلکه بسیار واویلا سر دهید» و فرموده است: **«فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾**^۳؛ «پس بچشید به خاطر اینکه دیدن این روزتان را فراموش کردید، ما شما را فراموش کردیم و عذاب جاودان را بچشید به خاطر کارهایی که انجام می‌دادید»!

۷. ترس از مکر خدا

چیز دیگری که ترس‌آور است، مکر خداست که **«خَيْرُ الْمَاكِرِينَ»**^۴؛ «بهترین مکرکنندگان» است؛ چنانکه فرموده است: **«أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ﴾**^۵؛ «آیا از مکر خدا ایمن شده‌اند؟! در حالی که از مکر خدا جز گروه زیان‌کاران ایمن نمی‌شوند» و آن در «إضلال»، «إمهال» و «استدراج» آنان مصداق می‌یابد؛ به این صورت که آنان را اسیر شبهات و فتنه‌ها می‌گرداند و به لذت‌ها یا گرفتاری‌های دنیا مشغول می‌کند تا هدایت نیابند و سپس به آنان مهلت می‌دهد و هیچ نشانه‌ای از خشم و عذابش را نشان نمی‌دهد تا به گمراهی خود ادامه دهند و بر گناهان خود بیفزایند و سپس به آرامی، بی‌آنکه جلب توجه کند، آنان را می‌گیرد تا غافلگیر شوند و فرصت توبه و اصلاح پیدا نکنند؛ چنانکه فرموده است: **«أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَنَيْنٍ ﴿١٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ ۚ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾**^۶؛ «آیا می‌پندارند اینکه آنان را مال و فرزندی می‌دهیم، به خیر آنان می‌کوشیم؟! بلکه خبر ندارند» و فرموده است: **«فَلَا تَعْجَبْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾**^۷؛ «پس اموال و اولادشان تو را متعجب نکند، جز این نیست که خداوند می‌خواهد آنان را با آن در زندگی دنیا عذاب دهد و در حالی جان بدهند که کافر هستند» و فرموده است: **«وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾**^۸؛ «و کسانی که کافر شدند

۱. المؤمنون / ۱۰۸

۲. الفرقان / ۱۳-۱۴

۳. السجدة / ۱۴

۴. آل عمران / ۵۴

۵. الأعراف / ۹۹

۶. المؤمنون / ۵۵-۵۶

۷. التوبة / ۵۵

۸. آل عمران / ۱۷۸

گمان نکنند اینکه به آنان مهلت می‌دهیم برایشان خیر است، جز این نیست که به آنان مهلت می‌دهیم تا بر گناه بیفزایند و برایشان عذابی خوارکننده است» و فرموده است: **﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾**^۱؛ «و دل‌ها و دیدگان‌شان را واژگون می‌کنیم همان طور که در بار نخست به آن ایمان نیاوردند و در طغیان‌شان ره‌اشان می‌کنیم تا سرگشته باشند» و فرموده است: **﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا﴾**^۲؛ «و برخی‌شان به سختی گوش می‌دهند، ولی بر دل‌هاشان پرده‌هایی افکنده‌ایم تا آن را درک نکنند و گوش‌هاشان را سنگین کرده‌ایم و اگر هر آیتی ببینند به آن ایمان نمی‌آورند» و فرموده است: **﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾**^۳؛ «آنان کسانی هستند که خداوند بر دل‌ها و گوش‌ها و چشم‌هاشان مهر نهاده است و آنان همانا غافلان هستند» و فرموده است: **﴿وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾**^۴؛ «و در دل می‌گویند: چرا خدا ما را به خاطر چیزی که می‌گوییم عذاب نمی‌کند؟! جهنم برایشان کافی است که به آن می‌رسند و بد سرانجامی است» و فرموده است: **﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾**^۵؛ «و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند، آنان را به تدریج از جایی که نمی‌دانند می‌گیریم و به آنان مهلت می‌دهم؛ چراکه نقشه‌ی من حساب‌شده است».

۸. ترس از روز قیامت

چیز دیگری که ترس‌آور است، روز قیامت است که **﴿الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾**^۶؛ «بزرگ‌ترین وحشت» نامیده شده است؛ چراکه دنیا در آن به آخر می‌رسد و آسمان و زمین در آن زیر و رو می‌شود و مردگان در آن زنده می‌شوند و حساب خدا در آن آغاز می‌گردد و عذاب خدا در آن فرا می‌رسد و حوادثی در آن روی می‌دهد که بسیار مهیب و دهشت‌ناک است؛ چنانکه فرموده است: **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُدْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾**^۷؛ «ای مردم! از پروردگارتان بترسید؛ چراکه زلزله‌ی قیامت چیز عظیمی است؛ روزی که آن را می‌بینید،

۱. الأنعام / ۱۱۰

۲. الأنعام / ۲۵

۳. النحل / ۱۰۸

۴. المجادلة / ۸

۵. الأعراف / ۱۸۲-۱۸۳

۶. الأنبياء / ۱۰۳

۷. الحج / ۱-۲

هر زن شیردهی شیرخوارش را فراموش می‌کند و هر زن بارداری جنینش را سقط می‌کند و مردم را مست می‌بینی، در حالی که مست نیستند، ولی عذاب خداوند شدید است» و فرموده است: **«يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ»**^۱؛ «روزی که زمین به غیر زمین تبدیل می‌شود و آسمان‌ها (به غیر آسمان‌ها) و همگان برای خداوند یگانه‌ی قهار آشکار می‌گردند» و فرموده است: **«يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ»**^۲؛ «روزی که آسمان را مانند پیچاندن طومار در هم می‌پیچیم، همان طور که آفرینش را آغاز کردیم آن را برمی‌گردانیم، وعده‌ای بر عهده‌ی ماست و ما انجامش می‌دهیم» و فرموده است: **«إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَبَلِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمْتَ نَفْسٌ مَا أُخْصِرَتْ»**^۳؛ «هنگامی که خورشید در هم می‌پیچد و هنگامی که ستارگان تاریک می‌گردند و هنگامی که کوه‌ها به حرکت در می‌آیند و هنگامی که شتران گران بها رها می‌شوند و هنگامی که جانوران برانگیخته می‌شوند و هنگامی که دریاها طغیان می‌کنند و هنگامی که جانداران دسته‌بندی می‌شوند و هنگامی که از دختران زنده‌به‌گور شده سؤال می‌شود که به کدامین گناه کشته شده‌اند؟! و هنگامی که نامه‌ها باز می‌شود و هنگامی که آسمان برچیده می‌شود و هنگامی که دوزخ شعله‌ور می‌گردد و هنگامی که بهشت نزدیک می‌شود، هر کس می‌داند که چه چیزی حاضر کرده است» و فرموده است: **«فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿١﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٢﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٣﴾ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُ ﴿٤﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿٥﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ»**^۴؛ «پس چون چشم خیره بماند و ماه بی‌فروغ شود و خورشید و ماه گرد آیند، انسان در آن روز می‌گوید: کجا می‌توان گریخت؟! چنین نیست، پناهگاهی وجود ندارد، قرارگاه در آن روز نزد پروردگارت است» و فرموده است: **«يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكْرٍ ﴿١﴾ خَشَعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٢﴾ مُهْطِعِينَ إِلَىٰ الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ»**^۵؛ «روزی که دعوت‌کننده به سوی چیزی غریب دعوت می‌کند، در حالی که چشم‌هاشان ترسان است از گورها بیرون می‌آیند، چنانکه گویی ملخ‌هایی پراکنده‌اند، گردن‌هاشان را به سوی دعوت‌کننده دراز می‌کنند و کافران می‌گویند که این روز سختی است» و فرموده است: **«مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ**

۱. ابراهیم / ۴۸

۲. الانبیاء / ۱۰۴

۳. التکویر / ۱-۱۴

۴. القيامة / ۷-۱۲

۵. القمر / ۶-۸

لَا يَزِيدُ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ^۱ وَأَقْبَدَتْهُمْ هَوَاءً^۲؛ «با ترس گردن‌های‌شان را دراز می‌کنند و سرهاشان را بالا می‌آورند، در حالی که پلک نمی‌زنند و دل‌هاشان خالی است» و فرموده است: **إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطْمِينَ**^۳؛ «هنگامی که دل‌هاشان (از شدت وحشت) به گلو می‌رسد و سعی می‌کنند آن را فرو دهند» و فرموده است: **يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا**^۴؛ «روزی که کودکان را پیر می‌کند» و فرموده است: **يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ**^۵؛ «روزی که هر کس از برادرش و از مادر و پدرش و از همسر و فرزنداناش می‌گریزد، برای هر یک از آن‌ها در آن روز کاری است که او را کفایت می‌کند». این به راستی روزی دهشت‌انگیز است و چیزی که آن را دهشت‌انگیزتر می‌کند این است که زمان آن معلوم نیست و ممکن است بسیار نزدیک باشد؛ چنانکه فرموده است: **يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً**^۶؛ «از تو درباره‌ی قیامت می‌پرسند که کی فرا می‌رسد؟ بگو علم آن نزد پروردگارم است و آن را در وقتش آشکار نمی‌کند جز او، (وحشت آن) در آسمان‌ها و زمین سنگینی می‌کند و جز ناگهان شما را فرا نمی‌رسد» و فرموده است: **يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا**^۷؛ «مردم از تو درباره‌ی قیامت می‌پرسند، بگو علم آن تنها نزد خداوند است و چه می‌دانی؟ شاید قیامت نزدیک باشد» و فرموده است: **إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَنَرَاهُ قَرِيبًا**^۸؛ «آنان آن را دور می‌بینند و ما آن را نزدیک می‌بینیم» و فرموده است: **وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ**^۹؛ «و رسیدن قیامت جز در یک چشم بر هم زدن یا نزدیک‌تر نیست» و فرموده است: **فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا**^{۱۰}؛ «پس آیا منتظر چیزی جز قیامت هستند که آنان را ناگهان فرا رسد؟! در حالی که نشانه‌های آن آمده است».

این هشت چیز، چیزهایی هستند که سزاوار است مؤمنان از آن‌ها بترسند؛ چنانکه فرموده است: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ**^{۱۱}؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از خداوند چنانکه سزاوار است بترسید» و روایت شده که برای بهشت، هشت دروازه است

۱. ابراهیم / ۴۳

۲. غافر / ۱۸

۳. المزمل / ۱۷

۴. عبس / ۳۴-۳۷

۵. الأعراف / ۱۸۷

۶. الأحزاب / ۶۳

۷. المعارج / ۶-۷

۸. النحل / ۷۷

۹. محمد / ۱۸

۱۰. آل عمران / ۱۰۲

و تردیدی نیست که هر یک از هشت ترس، برای ورود به بهشت کافی است و از این رو، می‌توان آن‌ها را دروازه‌های بهشت دانست؛ چنانکه علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی بیش از هر چیز به آن‌ها سفارش کرده و به عنوان نمونه، فرموده است:

شما و هر کس که پشت شماست را به ترس از خداوند سفارش می‌کنم. هنگامی که خود را تنها می‌پندارید با شماست و از چیزی که در سر می‌گردانید آگاه است و کاری که می‌کنید را می‌بیند؛ همچنانکه فرشتگانش پیرامونتان هستند و با چشم‌هایی خیره به شما می‌نگرند که چه می‌کنید و گوش‌های خود را فراز می‌آورند که چه می‌گویید تا همه را بنویسند و چیزی را فرو نگذارند. سپس در روز داوری بر شما شهادت خواهند داد که خود دیدیم چنین کرد و خود شنیدیم چنان گفت، پس شما را رسوا خواهند ساخت، تا از شرمساری سر به زیر اندازید و از پشیمانی لب به دندان گزید و از نگرانی عرق سرد کنید. از اینجا واجب می‌شود بر شما که از خداوند بترسید و زبان خود را نگاه دارید تا ناروا نگوید و چشم خود را نگاه دارید تا ناروا نبیند و گوش خود را نگاه دارید تا ناروا نشنود و دست خود را نگاه دارید تا ناروا نگیرد، مبادا در روز داوری رسوا شوید و به آتش درآیید؛ آتشی که پوست را می‌کند و گوشت را می‌پزد و استخوان را نرم می‌کند.^۱

و فرموده است:

از او بر حذر باش و احتیاط کن؛ چراکه قادر است تو را نابود کند. در برابرش به نیکی سلوک کن، مبادا بر تو خشم گیرد و تو را بزند، پس به قعر جهنم پرتاب شوی. خشنودی‌اش را بجوی تا تو را بنوازد و به چیزی که می‌خواهی برساند؛ چراکه هرگاه با کسی دوستی کند، او را دو دنیا می‌دهد و هرگاه با کسی دشمن شود، نمی‌دانی که با او چه می‌کند! از خداوند بترس تا پاکیزه شوی؛ زیرا ترس از او مانند آب گرم است که چرک را می‌زداید و لکه را از بین می‌برد. او را در تنهایی حاضر و در تاریکی ناظر بدان، تا تنهایی تو را نفریبد و تاریکی تو را جرأت ندهد. او قاضی، شاهد و مدعی است و مجرم را می‌گیرد و کیفر می‌دهد. آیا مجرم از شاهد نمی‌اندیشد و از قاضی پروا ندارد؟! چون دسیسه می‌کنی، دسیسه‌ات را می‌داند و چون نجوا می‌کنی، نجوایت را می‌شنود؛ زیرا از رگ گردن به تو نزدیک‌تر است. آیا به فکر آبرویت نیستی و از حاضر و ناظر شرم نمی‌داری؟! چه خواهی کرد هنگامی که مرگ فرا می‌رسد و قیامت بر می‌خیزد و ترازو گذاشته می‌شود و دوزخ شعله‌ور می‌گردد؟!

۱. فرازی از گفتار ۱۶۲

و فرموده است:

۱. فرازی از نامه‌ی ۲۳

چراکه بدترین کار را انجام داده‌اید؛ تا کسانی از شما که پشتیبان ستمگرانند بدانند که آنان روز سختی خواهند داشت و به درّه‌ای پر از دود و آتش پرتاب خواهند شد؛ درّه‌ای که ژرفنای آن از آسمان تا زمین است و در آن آب جوشان و سنگ گدازان.^۱

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور شاهنشاهی خراسانی
مجلس خبرگان رهبری

۱. فرازی از نامه‌ی ۲۰

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور شاهنشاهی خراسانی حفظه الله تعالی

صفحه خبری پایگاه

صفحه اینستاگرام پایگاه

صفحه کانال تلگرام پایگاه

صفحه فیسبوک پایگاه

لینک مطالب دینی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.